

Het Franse woord voor klomp is sabot. Arbeiders die ontslagen waren omdat de werkgever hen door een machine verving, gooiden een klomp in de machine waardoor de machine vastliep. Vandaar de woorden saboteur en sabotage 📖. Dat voel je met je klompen aan...

Tegenwoordig bestaan klompen in zachte kunststof als Crocs.

In de 17de eeuw zag tsaar Peter de Grote dat het Nederlandse leger voetwikkels 📖 gebruikte. Een rechthoekige doek werd rond de voet geplooid, en rond het been omhoog gewonden. Hij introduceerde het gebruik in zijn leger, waar de 'portyanki' gemeengoed bleef tot in 2013.

♪ *Beter een gat in je klomp, dan andersom.*
♪ *Een klomp snijden is in principe eenvoudig:
snijd van een blok hout gewoon alles weg wat geen klomp is! ;)*

17.5.8 Zelf schoen en –smeer maken

Je kan een eenvoudige schoen 📖 van een stevige lap leer maken. Teken de vorm van je voet op de lap. Maak die rondom 2 cm groter. Zo breed als je hand laat je links, rechts en achteraan nog een stuk leer zitten. Vooraan mag het dubbel zo lang. De rest snij je weg. Plooi achterkant en zijkanten omhoog. Naai ze achteraan samen. De voorflap sla je over je voet. Ze is in tegenwoordig nog vaak te zien als de tong 📖 van de schoen. In de zijkanten op de wreef maak je gaatjes (👉 zie knoopsgat) waar je een veter door kan rijgen.

Met wat proberen en knippen kan je het model beter en passender maken.

Nog beter, met minder knipwerk en minder leerafval, is het als je voor tong, zool en achterkant één smalle reep leer neemt, en een tweede bredere voor de zijkanten en de zool 📖. Dan heb je meteen een stevige dubbele zool. Die kan je best ook lijmen en naaien.

Als je het leer nat maakt, en om je voeten laat drogen, zal de schoen zijn vorm behouden (tot hij terug nat wordt).

♪ *Wie het schoentje past, trekke het aan. Anders lukt het toch niet.*

Schoenen kunnen ook van geweven of gevlochten (berken)schors gemaakt worden. Het Russische 'lapot' betekent: schoen uit **boombast'**.

Voor 1850 waren er geen linker- en rechterschoenen, beide versies waren identiek. Na sandalen en voet- en beenwikkels volgden pogingen om zolen ambachtelijk aan zijflappen te bevestigen. Toen Jan Ernest Matzeliger (Suriname) dit machinaal kon werd het mogelijk en betaalbaar links en rechts verschillend te maken.

Sporen van mensachtigen met **schoenen** in het Garden Route National Park, Zuid-Afrika zijn ongeveer 70.000 jaar tot meer dan 130.000 jaar oud (Charles Helm).

Indianen in het Amazonegebied maakten de eerste 'rubberen' laarzen door tot aan hun knieën in latex te gaan staan en die te laten drogen. In Europa verschenen ze pas in 1851 (na toevoeging van zwavel in 1839 door Charles Goodyear).

De Belgische ontwerper Mats Rombaut ontwierp schoenen voor vegetariërs uit boomschors van de vijgenboom, op duurzame wijze geoogst in Oeganda. De boomlooiers kloppen de natte schors met houten bollen zodat er een grote lap boomleer ontstaat. De methode bestaat al sinds de prehistorie en is door Unesco tot beschermd cultureel erfgoed verklaard.

Het verharde anti-rafel einde van een veter of rijsnoer is een malie , nestel, aglet of veterstift. Malie wordt ook gebruikt voor het vetergat of oogje, dat versterkt wordt met een vernikkeld stalen (inslag-, ceintuur- of) nestelring. (Een grote versie heet zeiloo .)

Ik heb ooit uit het loopvlak van een autoband zolen gezaagd om versleten schoenen te herstellen. Goed voor meer dan 80.000 km. Maar afschuwelijk zwaar.

Als je een zool met touwen of riempjes aan de voet vastmaakt heb je een sandaal . Als je de zijanten hoger laat doorlopen en samennaait krijg je een laars. Zolen kan je ook slijtvaster maken door er (veel) spijkertjes met brede koppen in te slaan. Je kan ze waterdicht maken met pek. De zij- en bovenkant met was of schoensmeer.

In een Armeense grot werd een lederen schoen van ca. 3.500 BC gevonden. Maat 37. Ook de veters bleven bewaard.

Die schoen is dus ouder dan deze van de gletsjermummie Ötzi. Deze "Iceman" (3.300BC) droeg leren schoenen uit meerdere lagen. De binnenschoen uit touwgaas van lindebast was net als de buitenschoen van hertenleer genaaid aan de zool van berenleer met het bont aan de binnenkant. Droog gras werd onder het gaas gepropt als isolatie. De schoen werd met bastkoord aan de voet vastgebonden.

In het Archeologisch museum van Haarlem (nl) heeft men een prachtig versierd en afgewerkt exemplaar (met een vogelfiguur op de neus) van ca. 1.300 BC.

De schoenlepel (of schoen(aan)trekker) is een hulpmiddel om de voet makkelijker in de schoen te krijgen. De Engelse benaming shoehorn is beeldend, een in de lengte opengesneden hoorn. Het ding is half hol als een guts, onderaan breder en afgerond. Er zijn korte, maar ook hele lange exemplaren die je rechtstaand kan gebruiken. Ook in schoenwinkels wordt dit glijbaantje voor je hiel gebruikt (om de schoen te beschermen). Een laarzenknecht is het omgekeerde. Het omhoog staande plankje met een halfronde uitsparing gebruik je om de hak van een schoen (of laars) achter te haken om die uit te trekken.

Oude stadswoningen hebben vaak nog een schoenschraper in de gevel: een stalen beugel al dan niet gecombineerd met een klein (laag) nisje, om (paarden)mest voor het binnen gaan van de zolen te schrapen.

♪ *Wie naast zijn schoenen loopt, verslijt ze minder. Sim*
♪ *Wat zou jij doen als je in mijn schoenen stond? Nieuwe kopen!*
J.A. Deelder

Schoensmeer

Schoensmeer , schoenpoets of schoen crème is een soort was om leren schoenen e.a. producten te onderhouden. Door schoensmeer te gebruiken zal het leer niet uitdrogen en de levensduur verlengen. Smeer de crème op het schone en droge leer. Laat het wat intrekken, en boen het dan op een doek zodat het gaat glanzen.

Zwarte schoensmeer kan je maken:

klop een ei en voeg daar 1 eetlepel azijn, 2 eetlepels bier en 1 lepel roet aan toe. Goed mengen. Doe er eventueel een paar druppels koffie bij om de schoen crème extra glans te geven.

Of neem een derde plantaardige olie, een derde azijn en een derde deel stroop. Voor zwart smeer hier nog wat roet aan toevoegen.

Of gebruik bijenwas. Door te wrijven wordt die warm en dringt in het leer. Olie en vet kan je ook gebruiken.

Met de binnenkant van bananenschil (merg) kan je schoenen (lederwerk, zilverwerk, meubels ed.) door in- en opwrijven doen glanzen.

De schoenlappersplant (*Bergenia cordifolia*, doorlevend) heeft was in de bladeren die vroeger door schoenmakers werd gebruikt om schoenen op te poetsen.

♪ *'De eerste dagen zullen de schoenen nog wel wat knellen.'*
'Geeft niet, ik draag ze toch pas volgende week!'
JW van Besouw

Schaats en ski

Tijdens opgravingen bij Hulunbuir (China 2019/22) werden benen (hert) schaatsen van 3.500 jaar geleden (bronstijd) gevonden.

Rond 3.000 BC bonden de Finnen met leren riempjes door een bewerkt bot benen **schaatsen** onder hun schoenen. Ze werden samen met een soort (ski)stokken gebruikt om op het ijs van bevroren meren te lopen.

In dezelfde periode werden in Lapland en Zweden houten **ski's** gebruikt, dubbel zo breed als de huidige. (In Kalvträsk vond men er een van 204 x 15,5 cm.)

Sneeuwschoenen waren een soort gevlochten tennisraketten om onder sneeuwlaarzen te binden. Ze vergroten het steunpunt zodat je niet (zo diep) in de sneeuw wegzakt. Dat maakt het lopen op (i.p.v. in) de sneeuw minder inspannend.

♪ Aan wie mijn schoenen pikte op het springkasteel: wordt volwassen!!

Waarom hebben schoenen een hak?

Verhoogde zolen werden bij Grieken (cothurni) en Romeinen gebruikt om op het toneel de godenfiguren groter te doen lijken.

Een afgescheiden hak zou er later gekomen zijn om te vermijden dat ruiters (ridders) bij het bestijgen van hun paard met hun voet door de stijgbeugel zouden schuiven. Het achterste deel van de zool heeft geen soepelheid nodig.

Bij stappen en lopen moet onze hiel veel druk opvangen. Een hakje kan schokken absorberen.

Rond 1660 droegen de mannen aan het hof (rode) hoge hakken als statussymbool: je kan er niet mee werken, dus het was een teken van luxe en rijkdom. Ook Lodewijk XIV gebruikte deze sierraden om groter te lijken. Een hogere hak stond voor een hogere status. Het woord struikelblok zou daar zijn oorsprong vinden.

Omdat we het sexy vinden kopen veel dames ongezonder hoge hakken waarop ze amper kunnen lopen. Hoog is 7-8 cm. Maar 12-13 vind je ook. Of extremer. De tol voor een verleidelijk loopje met de bips naar achter en de borsten naar voor kan leiden tot een verkorte kuitspier, krampen, holle rug, kraakbeenslijtage en lage rugpijn, risico op vallen en verzwikking.

Heel elegant en mooi, maar met mate. Niet geschikt voor 24/7.

♪ Zegt de ene veter tegen de andere:

'Ik moet de eindjes aan elkaar knopen.'

♪ 'Ik ben vandaag door mijn vriendin gestrikt.'

♪ 'Ik zit wat met mezelf in de knoop.'